

Skapat av
Christer Strömberg, PLkvg
Catrin Wallinder, PLkvg
Ärendenummer
N2018/04484/TS
TRV 2018/92707

Dokumentdatum
2022-03-25

Konfidentialitetsnivå 1

Redovisning av regeringsuppdraget Horisontella samarbeten och öppna data för ökad fyllnadsgrad

Uppdraget

Syftet med uppdraget är att i dialog med berörda aktörer utarbeta förslag på system för informationsutbyte och öppna data för horisontell samordning och ökad transporteffektivitet och minskad klimatpåverkan genom ökad fyllnadsgrad. Arbetet påbörjades hösten 2018 och pågår under hela den beslutade planperioden (2018-2029). En beskrivning av regeringsuppdraget med publicerade resultat finns presenterade på uppdragets webbsida¹ på Trafikverkets webbplats.

Regeringsuppdraget bedrivs inom VO Planering och avdelning Transportkvalitet, enhet Gods & ITS på Trafikverket. Christer Strömberg är uppdragsledare och Catrin Wallinder är biträdande uppdragsledare.

Den första delrapporteringen av uppdraget som gjordes till regeringen våren 2019 visade att det är tekniskt möjligt att utveckla och förvalta system för öppna data. De befintliga affärssystem som aktörer använder innehåller de data som behövs. Inför delrapporteringen gjordes intervjuer med branschaktörer där flera angav att de är villiga att dela begränsade data under förutsättning att de i gengäld erhåller nytta för den egna organisationen. Utveckling och förvaltning av system kräver en neutral organisation som innehar marknadens förtroende. Utredningen visar att systemet behöver vara offentligt finansierat. För en ökad transporteffektivitet genom tillgång till data krävs en långsiktig satsning. Privata aktörer har svårt att investera i utvecklingen av sådana tjänster med nytta för andra än egna kunder.

I anslutande dragnings för godstransportrådet och dialog med departementet tydliggjordes att ett utökad uppdrag att påbörja en utveckling av system med öppna data för varuflöden inte är aktuellt.

Hösten 2019 inledde Trafikverket och CLOSER ett gemensamt arbete med att utreda hur horisontella samarbeten skulle kunna realiserars. Arbetet resulterade i en förstudie med slutsatsen att vidare utredning av förutsättningsskapande åtgärder behöver genomföras. För att på längre sikt göra det möjligt att skala upp arbetet och bredda kunskaperna om hur branschaktörer kan samverka behöver föreslagna åtgärder testas.

Lärdomar från förstudien är att flera förutsättningar saknas för att fullskaligt driva horisontella samarbeten. Det finns inte tillräckligt många bra exempel på horisontella samarbeten där data delats och samverkan inletts för att öka fyllnadsgrader i godstransporter. En lärdom är också att det är viktigare att resonera om tillgången till data genom datadelning snarare än öppna data.

¹ [Trafikverkets webbplats – Horisontella samarbeten med stöd av datadelning för ökad fyllnadsgrad](#)

Skapat av
Christer Strömberg, PLkvg
Catrin Wallinder, PLkvg

Dokumentdatum
2022-03-25

Det har även blivit tydligt att legala aspekter kring horisontella samarbeten och datadelning behöver belysas. Hösten 2021 färdigställdes en utredning av legala aspekter för datadelning och horisontella samarbeten där existerande regelverk analyserades. Slutsatserna är att konkurrenslagen kan vara ett hinder för horisontella samarbeten och datadelning. Konkurrenslagen ska säkra ekonomisk nytta för kund, miljönytta är inte ett värde i tolkningen av konkurrenslagen. De data som är aktuella för samarbeten för ökad fyllnadsgrad regleras genom avtal och licenser och är i begränsad omfattning reglerad genom lagar och regler.

När Trafikverket tilldelades regeringsuppdraget 2018 var syftet att åstadkomma ett fungerande system för horisontell samordning av varuflödets transporter genom att initiera och främja samverkan mellan branschaktörer. Under arbetet gång har syftet förändrats till följd av resultaten i delrapporten från 2019, förstudien från 2020 och den legala studien från 2021. Syftet har utvecklats till att uppdraget i stället långsiktigt kan bidra till en omställning av marknaden genom dialog med berörda aktörer för att stödja utvecklingen. Uppdraget bidrar till att system för datadelning på marknaden utvecklas och till att horisontella samarbeten initieras samt att kunskap om uppföljning av begreppet fyllnadsgrad utvecklas. På sikt ska detta leda till ökad transporteffektivitet och bidra till minskad miljöpåverkan.

Utifrån den budget på 1 miljon kronor som Trafikverket tilldelas per år är tre möjliga centrala delar identifierade där uppdraget kan göra nytta i ett långsiktigt perspektiv:

- Initiera forskning och utveckling
- Delta i nätverk och samarbeten
- Kommunicera och sprida kunskap

Genomförda aktiviteter och leveranser

Under 2021 har följande aktiviteter och leveranser genomförts:

Studie av legala aspekter för datadelning och horisontella samarbeten

Under 2020 genomförde RISE med finansiering via Drive Sweden en studie där de belyser de legala aspekterna av horisontella samarbeten med stöd av datadelning. Studien belyser den legala situationen. Utifrån denna studie har Trafikverket tagit fram en kondenserad rapport som även utvecklats kring konkurrenslagstiftningen. I samråd med Konkurrensverket har Trafikverket försökt beskriva lagstiftningen något tydligare. Rapporten kan användas som en orientering i vilka lagar och regler som måste beaktas vid horisontella samarbeten och datadelning.

Transporters fyllnadsgrad – exempel från näringslivet

Under 2021 har NTM (Network for transport measures) på uppdrag av Trafikverket tagit fram en rapport innehållande information om fyllnadsgrad framförallt utifrån ett näringslivsperspektiv. Rapporten innehåller en kort beskrivning av begreppet fyllnadsgrad samt ett antal exempel på hur näringslivsaktörer jobbar med att hålla en hög fyllnadsgrad.

Skapat av
Christer Strömberg, PLkvg
Catrin Wallinder, PLkvg

Dokumentdatum
2022-03-25

FoI-projekt – Transporteffektivitet och fyllnadsgrad: analys och åtgärdsförslag för ökat resursutnyttjande (TRYFFEL)

Under året har uppdraget i dialog med ett urval akademiker och näringslivsaktörer diskuterat begreppen fyllnadsgrad och transporteffektivitet som ett resultat av att vi under förstudien konstaterade att dessa begrepp inte har tydliga definitioner, mått och mätmetoder. Hur ska uppdraget kunna påvisa resultat om de inte är mätbara? Dessa diskussioner har resulterat i att VTI har beskrivit och fått ett FoI-projekt (TRYFFEL) godkänt i en av Trafikverkets portföljer. Trafikverket har för avsikt att vara aktiva i forskningsprojektet som startade 2022 och pågår till 2025.

Transparenta transporter

Projektet Transparenta Transporter drivs tillsammans med Helsingborgs Stad där möjligheterna med en transparent digital plattform för varustransporter till stadens enheter utreds. Tanken är att pröva om det finns möjlighet att samordna eller samlasta leveranser om transportbehovet synliggörs. Projektet ingår i det CEF-finansierade programmet FEDeRATED och löper från 2020 till slutet på 2022.

Planerade aktiviteter 2022 och framåt

Trafikverkets inriktning för 2022 och framåt är att genom samverkan i nätverk driva frågeställningarna kring horisontella sammarben, datadelning och ökad fyllnadsgrad vidare.

Initiera forskning och utveckling

Trafikverket deltar i de initierade projekten och bidrar till ökad kunskap. Trafikverket kommer att fortsätta att stödja initiering av intressanta projekt där behoven uppstår. Hittills har uppdraget aktivt initierat två forskningsprojekt.

Transporteffektivitet och fyllnadsgrad: analys och åtgärdsförslag för ökad resursutnyttjande (TRYFFEL)

Syftet med projektet är att utveckla och operationalisera ändamålsenliga, tillförlitliga, åtkomliga och kostnadseffektiva mått (nyckeltal) för analys av det svenska godstransportsystemet. Nyckeltal ska utvecklas med hänsyn till varierande förutsättningar för olika delsystem och olika intressenters skilda behov och roller. Projektets övergripande mål är att ta fram ny kunskap som möjliggör utvärdering av det svenska godstransportsystemets resurseffektivitet, effektiviseringspotential samt framtagning av effektsamband som underlag för åtgärder för ökad hållbarhet.

Transparenta transporter

Tillsammans med Helsingborgs Stad drivs projektet där potentiella effektiviseringsvinster utreds när data om leveranser delas mellan olika aktörer. Tanken är att utmana den traditionella hanteringen av kommunal varudistribution och testa nya sätt att hantera leveranser med hjälp av digitala verktyg. Arbetet utgår från att testa hur leveranser och beställningsprocesser fungerar på en skola genom dialog med skolans leverantörer om vilken data som är intressant och möjlig att dela.

Skapat av
Christer Strömberg, PLkvg
Catrin Wallinder, PLkvg

Dokumentdatum
2022-03-25

Delta i nätverk och samarbeten

Trafikverket deltar aktivt i flera nätverk för att i ett sammanhang få tillgång till omvärldsbevakning, nuläget för datadelning och möjligheter till horisontella samarbeten. Inom ramen för deltagande i nätverket ser vi goda förutsättningar att få tillgång till och bidra till kartläggning av datadelning och önskemål om näringslivet behov av horisontella samarbeten som är två viktiga aktiviteter i uppdraget.

Logistikdatalabbet

Som ett resultat av regeringsuppdraget lanserades ett nationellt logistikdatalabb under 2021. Logistikdatalabbet är Vinnova-finansierat drivs av CLOSER. Syftet med logistikdatalabbet är att skapa en arena där aktörer inom transport- och logistiksektorn har möjlighet att utforska datadriven innovation i syfte att åstadkomma en förändring mot ökad transporteffektivitet och en hållbar logistiksektor. Syftet överensstämmer till stor del med regeringsuppdragets och vi ser att logistikdatalabbet kan driva en del av de aktiviteter som är planerade i regeringsuppdraget.

Alliance for sustainable e-commerce (ASTER)

CLOSER och ReLog har samlat organisationer från samhälle, näringsliv och akademi i den Vinnova-finansierade satsningen ASTER (tidigare benämnd Framtidens hållbara e-handel). Målet med satsningen är att varje e-handelsleverans i Sverige ska bidra till ett levande samhälle och vara hållbar 2022. Genom regeringsuppdraget är Trafikverket en av parterna i satsningen.

Digitaliserad logistik (DigiLog)

Inom CLOSER drivs även satsningen DigiLog som arbetar för att branschen ska ta tillvara på de möjligheter som datadriven logistik och digital innovation erbjuder. I dialog och samarbeten delas kunskap och erfarenheter mellan aktörer i logistiksystemet. De deltagande aktörernas behov fångas upp och kan utmynna i projekt och lösningar som leder till ett hållbart och digitaliserat system och samhälle i enhet med Agenda 2030 och Parisavtalet.

AI Driven Mobility

Drive Sweden och AI Sweden har gjort en Vinnova-ansökan för satsningen AI Driven Mobility. Det övergripande syftet är att starta relevanta och konkreta AI-projekt för mobilitetslösningar som på sikt leder till att Sverige tar en ledande roll i utvecklandet av ett framtida hållbart mobilitetssystem. Projektet bygger vidare på en utarbetad metodik för projektgenerering, resultatspridning och kunskapsbyggande där AI är en möjliggörare för hållbar mobilitet, som byggts upp i projektets första fas. Nya samarbeten är en förutsättning för att accelerera utvecklingen av nya mobilitetssystem och AI Driven Mobility skapar förutsättningar för just detta. Korskoppling av AI och mobilitetskompetenser är avgörande för att effektivt komma igång med projektgenerering och förstudier som leder vidare till större projekt utöver detta projekts ramar. Trafikverket ingår som partner i ansökan med fokus på

Skapat av
Christer Strömberg, PLkvg
Catrin Wallinder, PLkvg

Dokumentdatum
2022-03-25

godstransporter och genom regeringsuppdraget bidrar Trafikverket med in-kind tid om ansökan accepteras.

Kommunicera och sprida kunskap

Trafikverket sprider och utvecklar kunskap i de ovan beskrivna nätverken och i samband med olika arrangemang kopplade till dessa.

Trafikverkets egen framtagna kunskap från regeringsuppdraget kommuniceras på uppdragets sida på Trafikverkets webbplats. Kunskap kommuniceras även via andra aktörers webbplatser som exempelvis CLOSER och NTM.

Trafikverket har även under året presenterat uppdraget vid olika konferenser och seminarier samt haft dialog med några examensarbetare som gjort exjobb kopplade till uppdragets uppgifter.

Slutsatser

Vid tidigare avrapportering för godstransportrådet och i dialog med Infrastrukturdepartementet tydliggjordes att ett utökad uppdrag att påbörja en utveckling av system med öppna data för varuflöden inte är aktuellt.

Utveckling av en plattform för öppna data för varuflöden är ett stort åtagande förknippat med stora kostnader. Hittills har intresset för att bidra med data till denna typ av funktioner varit begränsad. I de projekt som diskuteras och genomförs har datadelning testats i begränsad omfattning har flera hinder blivit tydliga. De hinder som är tydligast är affärssekretessen (vill inte avslöja kunder), format på data (olika format som kräver bearbetning) och osäkerheter i nyttan för den egna organisationen. Utifrån dessa slutsatser har vi valt att gå vidare i uppdraget med att i samverkan med olika aktörer undersöka möjligheterna till datadelning i begränsade sammanhang för att bidra till utvecklingen och möjlighet att använda dessa till att skapa ökad transporteffektivitet.

Den legala studien har tydliggjort konkurrenslagstiftningens fokus på ekonomisk nytta för slutkund. För att horisontella samarbeten och datadelning ska kunna användas för ökad miljönytta borde regeringen undersöka möjligheten att utöka konkurrenslagstiftningens nytta även till miljönytta.